

ДИСКУСІЙНІ, АКТУАЛЬНІ ТА ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

DOI: <https://doi.org/10.24061/2707-8728.1.2023.1>

УДК 378:005.642.1:614.253.1:340.6(4=477)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРЯ-СУДОВО-МЕДИЧНОГО ЕКСПЕРТА В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Бачинський В. Т.¹, Падуре А. М.²¹Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, Україна²Державний університет медицини та фармакології імені Ніколає Тестеміцану, м. Кишинів, Республіка Молдова

Резюме. За останній рік в Україні сталися кардинальні зміни в підготовці спеціалістів у галузі судово-медичної експертизи. У 2022 р. було прийняте рішення про скасування інтернатури з судово-медичної експертизи та натомість створення курсів спеціалізації тривалістю 468 год (3 місяці) після проходження інтернатури за спеціальністю «Патологічна анатомія».

Мета роботи. Проведення порівняльного аналізу підготовки лікаря-спеціаліста в галузі «Судово-медична експертиза» в Україні та країнах Європи та Балтії.

Результати. В Європі для опанування спеціальності «Судово-медична експертиза» обов'язковим є проходження резидентури (аналог інтернатури), тривалість навчання в якій варіює від 3 до 5 років (у Швейцарській Конфедерації 5,5-6 років). Окрім теоретичної та практичної підготовки з судової медицини, резидентура охоплює навчання за суміжними дисциплінами, перелік і найменування яких дещо варіюють залежно від законодавства та структури судово-медичної служби конкретної країни Європи (патологічна анатомія, радіологія та променева діагностика, ортопедія та травматологія, психіатрія та нейрохірургія тощо).

Висновки. В Україні необхідно повернути інтернатуру за спеціальністю «Судово-медична експертиза». Навчання в інтернатурі проводити на кафедрах судової медицини через резидентуру тривалістю 3,5 року, з яких 1,5 року повинні бути присвячені освоєнню спеціальності «патологічна анатомія», 2 роки – спеціальності «судово-медична експертиза».

Ключові слова: судово-медична експертиза, інтернатура, резидентура, спеціалізація.

Вступ. Судова медицина – окрема медична спеціальність, що має порівняно вузький напрям застосування та тісно пов'язана з медичною спеціалізацією «Патологічна анатомія». Згідно з визначенням, «судова медицина» – галузь медичної науки, покликана розв'язувати медико-біологічні питання, що постають перед органами слідства та суду [1]. Суть цієї дисципліни полягає у виявленні й оцінці впливу факторів насильницького генезу на організм людини як у живих, так і в померлих осіб для встановлення виду травми, її механізму, а в летальних випадках – причини смерті.

За останній рік в Україні сталися кардинальні зміни в підготовці спеціалістів у галузі судово-медичної експертизи. З моменту проголошення незалежності України в 1991 р. підготовка лікаря-судово-медичного експерта здійснювалася в інтернатурі, її тривалість варіювала від 2 до 1 року в різні часові проміжки [2, 3]. У 2022 р. було прийняте рішення про скасування інтернатури з судово-медичної експертизи та натомість створення курсів спеціалізації тривалістю 468 год (3 місяці) після проходження інтернатури за спеціальністю «Патологічна анатомія» [4].

Мета роботи. Проведення порівняльного аналізу підготовки лікаря-спеціаліста в галузі «Судово-медична експертиза» в Україні та країнах Європи та Балтії.

Результати дослідження. В Європі для опанування спеціальності «Судово-медична експертиза» обов'язковим є проходження резидентури (аналог інтернатури), тривалість навчання в якій варіює від 3 до 5 років (у Швейцарській Конфедерації 5,5-6 років).

Окрім теоретичної та практичної підготовки з судової медицини, резидентура охоплює навчання за суміжними дисциплінами, перелік і найменування яких дещо варіюють залежно від законодавства та структури судово-медичної служби конкретної країни Європи.

Слід зазначити, що підготовка в резидентурі обов'язково передбачає курс патологічної анатомії, тривалість якого варіює залежно від країни: якщо в Молдові на нього виділяються всього 72 години, то в Республіці Румунія – 6 місяців [5]. При проходженні розширеного курсу резиденти в обов'язковому порядку повинні опанувати наступні методики дослідження гістологічного об'єкта: світлова та поляризаційна мікроскопія, стереомікроскопія, скануюча електронна мікроскопія тощо. Необхідним є засвоєння основ проведення й інтерпретації спеціальних методів фарбування в судовій гістопатології, гістохімії, імуногістохімії з особливим акцентом на діагностику явищ шоку, асфіксії, ранніх ішемічних змін міокарда, вогнепальних поранень, діагностики уражень центральної нервової системи, часу заподіяння тілесних ушкоджень тощо.

Слід відзначити певні відмінності стосовно інших суміжних дисциплін, притаманні різним країнам. Так, у Республіці Молдова навчання в резидентурі триває 3 роки, з яких перші 2 роки курсанти засвоюють теоретичні та практичні знання власне з судової медицини, а останній рік навчання, присвячують вивченню патологічної анатомії, радіології та променевої діагностики, ортопедії та травматології, психіатрії та нейрохірургії.

У Республіці Румунія навчання в резидентурі триває 4 роки. Перший рік навчання присвячений танатології та судово-медичній патології травматичного генезу. Другий включає 6 місяців патологічної анатомії та 6 місяців вивчення судово-медичної патології нетравматичного генезу. Понад 2 місяці присвячуються вивченню медичного права, медичного законодавства та біоетики. 3 місяці виділяються на ознайомлення з роботою судово-медичних лабораторій. Обов'язковим є 3-місячне вивчення психіатрії та медико-юридичної психопатології. Важливо відзначити, що останній рік навчання повністю присвячується роботі з живими особами, а саме оцінці тілесних ушкоджень [5].

На відміну від Німеччини та Швейцарської Конфедерації, в Румунії та Молдові звіт з точно визначеною кількістю розтинів і досліджень, проведених резидентом під час навчання, не є обов'язковим до подання.

У Швейцарській Конфедерації кандидат на проходження резидентури повинен мати диплом медичного університету (європейського або швейцарського), після чого може претендувати на посаду «асистента лікаря» (резидента) [6]. Якщо він отримує вакансію резидента, то починає навчання, що приблизно займає 5-6 років. Протягом цього часу резидент працює під наглядом тих, хто вже має спеціалізацію судово-медичного експерта. Програма з підготовки фахівця в галузі судової медицини охоплює неспеціалізовану (1 рік у клінічній медицині) та спеціальну (4 роки у судовій медицині) професійну підготовку. Неспеціалізована професійна підготовка може бути замінена навчанням протягом 6 місяців (максимум 1 рік) патологічній анатомії, судовій психіатрії чи молекулярній біології. Обов'язково повинен бути виконаний і сформований каталог випадків, у проведенні експертизи яких брав участь резидент (принаймні 200 розтинів, 150 обстежень жертв фізичного нападу тощо). Зрештою, резидент складає іспит перед комісією, що складається з 3 осіб, які тестують його спочатку в секційній залі під час проведення розтину (перша половина іспиту), а опісля теоретично (друга половина іспиту). Існує каталог з усіма темами, які винесені на тестування. Усю необхідну інформацію можна знайти на вебсайті Швейцарського товариства судової медицини [6].

Післядипломна спеціалізація з судової медицини в Федеративній Республіці Німеччина займає як мінімум 5 років (60 місяців), згідно з навчальними вимогами медичної ради [7]. Обов'язковим є проходження навчання протягом 6 місяців у галузі психіатрії або судової психіатрії. Близько 6 місяців можуть бути проведені або у відділенні патологічної анатомії, або у відділенні громадського здоров'я, фармакології або токсикології. Ще 6 місяців навчання присвячуються вивченню клінічної патології. Решту часу резидент проводить у різних відділеннях

інституту судової медицини. Так само як і у Швейцарії, в Німеччині необхідним для резидента є виконання щонайменше 400 освідувань живих осіб з детальним описом, 25 оглядів місця події, 300 судово-медичних досліджень трупів, причому особлива увага приділяється встановленню зв'язку між морфологічними знахідками та механізмом утворення виявлених ушкоджень. Крім того, обов'язковим є проведення певної кількості гістологічних досліджень, досліджень біологічних слідів і плям, а також підготовка доповідей про досліджені випадки до суду. Після завершення навчання резидент має скласти іспит після подачі письмового звіту за виконаними дослідженнями.

В Австрії навчання в галузі судово-медичної експертизи займає 6 років. Курс навчання складається з освоєння знань щодо основного предмета впродовж 4 років і додаткових допоміжних предметів (обов'язково). Для засвоєння допоміжних (суміжних) дисциплін, що обираються, резиденту надається щонайменше 3 місяці на кожну. Можна обрати анестезіологію й інтенсивну терапію, медицину праці, офтальмологію, серологію груп крові та трансфузійну медицину, хірургію, гінекологію, акушерство тощо. У підсумку для отримання диплома спеціаліста з судової медицини курсант складає іспит. Тобто загалом програма навчання подібна до німецької.

Деяко відрізняється підготовка в країнах Балтії [8, 9].

В Естонії навчання судових лікарів проводиться в Тартуському університеті на підставі затвердженої професійної програми судово-медичної резидентури, триває 4 роки й охоплює програму, подібну до інших країн Європи. Навчального закладу, що навчає судових експертів вузької спеціалізації (наприклад, криміналістики) в Естонії немає, навчання проводиться на базі Інституту судової медицини Естонії під час практичної роботи під керівництвом досвідчених експертів і на підставі програми навчання експертів. Тривалість навчання зазвичай становить 2 роки. План навчання містить як загальні, так і спеціальні теми, спрямований на набуття професійних компетенцій, згідно з вимогами. Він складається з урахуванням особливостей кожного виду експертизи, а також професійної академічної підготовки та попереднього досвіду роботи стажиста-експерта.

Якщо резидент відповідає вимогам, висунутим до судового експерта Законом про судову експертизу, пройшов навчання та набув достатнього досвіду для надання незалежного експертного висновку, йому присвоюється статус судового-медичного експерта. Ставати до роботи експертом можна після складання присяги судового експерта, встановленої Законом про судову експертизу.

Існують подібності та відмінності щодо підготовки й атестації експертів у країнах Балтії. У Латвії атестацію судово-медичних експертів проводить Рада судово-медичних експертів, що є наглядовою установою. В Естонії та Литві сертифікацію судово-медичних експертів здійснюють самі судово-медичні установи. У Латвії термін дії сертифіката судово-медичного експерта обмежений п'ятьма роками та має бути продовжений після закінчення цього терміну, аналогічна ситуація спостерігається в Литві. В Естонії терміну дії експертних сертифікатів немає.

Висновки.

1. В Україні необхідно повернути інтернатуру за спеціальністю «Судово-медична експертиза».
2. Навчання в інтернатурі проводити на кафедрах судової медицини через резидентуру тривалістю 3,5 року, з яких 1,5 року повинні бути присвячені освоєнню спеціальності «патологічна анатомія», 2 роки – спеціальності «судово-медична експертиза».

Література

1. Шемшученко ЮС, редактор. Юридична енциклопедія. Т. 5, П – С. Київ: Українська енциклопедія; 2003. 736 с.
2. Про затвердження Положення про первинну спеціалізацію (інтернатуру) випускників вищих медичних і фармацевтичних закладів освіти III-IV рівня акредитації медичних факультетів університетів. Наказ МОЗ України від 19.09.1996 № 291 [Інтернет]. Київ: МОЗ України; 1996 [цитовано 16 Кві 2023]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0696-96#Text>

3. Про затвердження переліку спеціальностей та строки навчання в інтернатурі випускників медичних і фармацевтичних вищих навчальних закладів, медичних факультетів університетів. Наказ МОЗ України від 23.02.2005 № 81 [Інтернет]. Київ: МОЗ України; 2005 [цитовано 16 Кві 2023]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0291-05#Text>
4. Про затвердження Положення про інтернатуру. Наказ МОЗ України від 22.06.2021 № 1254 [Інтернет]. Київ: МОЗ України; 2021 [цитовано 16 Кві 2023]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-21#Text>
5. Rezydentiat.ms.ro. Curriculum de pregătire în specialitatea. Medicină Legală [Internet]. Direcția generală resurse umane și certificare; 2018 [updated 05 Jul 2018; cited 17 Apr 2023]. Available from: https://rezydentiat.ms.ro/curricule/medicina_legala.pdf
6. Schweizerische Gesellschaft für Rechtsmedizin (SGRM). Facharzttitel für Rechtsmedizin. [Internet]. [cited 17 Apr 2023]. Available from: <https://sgrm.ch/de/forensische-medizin/facharzttitel-fuer-rechtsmedizin>
7. Madea B, Saukko P, editors. Forensic Medicine in Europe. Schmidt-Römhild, Lübeck; 2008. Madea B, Forensic medicine in Germany; p. 143-64.
8. European Expertise and Expert Institute. Apinis R. The Baltic Register of Forensic Science Experts [Internet]. 2014 [cited 18 Apr 2014]. Available from: <https://experts-institute.eu/en/expertise-law-and-jurisprudence/the-baltic-register-of-forensic-science-experts/>
9. Likumi. Mūrniece I. Law On Forensic Experts [Internet]. 2016 [updated 01 Mar 2016; cited 18 Apr 2023]. Available from: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/280576>. Accessed 22.03.2021

References

1. Shemshuchenko YuS, redaktor. Yurydychna entsyklopediia [Legal encyclopedia]. Т. 5, Р – S. Kyiv: Ukrains'ka entsyklopediia; 2003. 736 s. (in Ukrainian)
2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro pervynnu spetsializatsiiu (internaturu) vypusknnykiv vyschykh medychnykh i farmatsevychnykh zakladiv osvity III-IV rivnia akredytatsii medychnykh fakul'tetiv universytetiv [On the approval of the Regulation on the primary specialization (internship) of graduates of higher medical and pharmaceutical educational institutions of III-IV level of accreditation of medical faculties of universities]. Nakaz MOZ Ukrainy vid 19.09.1996 № 291 [Internet]. Kyiv: MOZ Ukrainy; 1996 [tsytovano 16 Kvi 2023]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0696-96#Text> (in Ukrainian)
3. Pro zatverdzhennia pereliku spetsial'nostei ta stroky navchannia v internaturi vypusknnykiv medychnykh i farmatsevychnykh vyschykh navchal'nykh zakladiv, medychnykh fakul'tetiv universytetiv [On the approval of the list of specialties and terms of training in the internship of graduates of medical and pharmaceutical higher educational institutions, medical faculties of universities]. Nakaz MOZ Ukrainy vid 23.02.2005 № 81 [Internet]. Kyiv: MOZ Ukrainy; 2005 [tsytovano 16 Kvi 2023]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0291-05#Text> (in Ukrainian)
4. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro internaturu [On the approval of the Internship Regulation]. Nakaz MOZ Ukrainy vid 22.06.2021 № 1254 [Internet]. Kyiv: MOZ Ukrainy; 2021 [tsytovano 16 Kvi 2023]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-21#Text> (in Ukrainian)
5. Rezydentiat.ms.ro. Curriculum de pregătire în specialitatea. Medicină Legală [Internet]. Direcția generală resurse umane și certificare; 2018 [updated 05 Jul 2018; cited 17 Apr 2023]. Available from: https://rezydentiat.ms.ro/curricule/medicina_legala.pdf
6. Schweizerische Gesellschaft für Rechtsmedizin (SGRM). Facharzttitel für Rechtsmedizin. [Internet]. [cited 17 Apr 2023]. Available from: <https://sgrm.ch/de/forensische-medizin/facharzttitel-fuer-rechtsmedizin>
7. Madea B, Saukko P, editors. Forensic Medicine in Europe. Schmidt-Römhild, Lübeck; 2008. Madea B, Forensic medicine in Germany; p. 143-64.

8. European Expertise and Expert Institute. Apinis R. The Baltic Register of Forensic Science Experts [Internet]. 2014 [cited 18 Apr 2014]. Available from: <https://experts-institute.eu/en/expertise-law-and-jurisprudence/the-baltic-register-of-forensic-science-experts/>
9. Likumi. Mūrniece I. Law On Forensic Experts [Internet]. 2016 [updated 01 Mar 2016; cited 18 Apr 2023]. Available from: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/280576>. Accessed 22.03.2021

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE TRAINING OF DOCTOR-FORENSIC MEDICAL EXPERT IN UKRAINE AND EUROPEAN COUNTRIES

Bachynskiy V. T.¹, Padure A. M.²

¹Bukovinian State Medical University, Chernivtsi, Ukraine

²Nicolae Testemițanu State University of Medicine and Pharmacy, Chisinau, Republic of Moldova

Summary. Over the past year, radical changes have taken place in Ukraine in the training of specialists in the field of forensic medical examination. In 2022, a decision was made to cancel the internship in forensic medical examination, instead to create specialization courses lasting 468 hours (3 months) after completing the internship in the specialty «Pathology».

Aim of the work. To conduct a comparative analysis of the training of a doctor-specialist in the field of «Forensic Medical Examination» in Ukraine and the countries of Europe.

Results. In Europe, in order to master of the «Forensic Medical Examination» specialty, a residency (similar to an internship) is required, the duration of which varies from 3 to 5 years. In addition to theoretical and practical training in forensic medicine itself, the residency includes training in related disciplines, the list and names of which vary somewhat, depending on the legislation and structure of the forensic medical service of a specific European country (pathology, radiology and radiation diagnostics, orthopedics and traumatology, psychiatry and neurosurgery, etc.).

Conclusions. To return to Ukraine the internship in the specialty «Forensic Medical Examination». To conduct internship training at the departments of forensic medicine through a residency lasting 3.5 years, of which 1.5 years should be devoted to mastering the specialty «pathology» and 2 years to the specialty «Forensic Medical Examination».

Keywords: forensic medical examination, internship, residency, specialization.

Відомості про авторів:

Бачинський В. Т. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри судової медицини та медичного правознавства Буковинського державного медичного університету, начальник КМУ «Обласне бюро судово-медичної експертизи» департаменту охорони здоров'я Чернівецької ОДА, м. Чернівці, Україна, e-mail: bachynskiy.viktor@bsmu.edu.ua, ORCID ID: 0000-0002-6955-7507

Падуре А. М. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри судової медицини Державного університету медицини та фармакології імені Ніколає Тестеміцану, м. Кишинів, Республіка Молдова, e-mail: andrei.padure@usmf.md, ORCID ID: 0000-0003-4249-9172

Information about authors:

Bachynskiy V. T. – Doctor of Medical Science, Professor, Head of the Department of Forensic Medicine and Medical Law, Bukovinian State Medical University, Head of the CMI «Regional Bureau of Forensic Medical Examination» of the Department of Health Protection of the Chernivtsi Regional State Administration, Chernivtsi, Ukraine, e-mail: bachynskiy.viktor@bsmu.edu.ua, ORCID ID: 0000-0002-6955-7507

Padure A. M. – Doctor Habilitatus of Medical Science, Professor, Head of the Department of Forensic Medicine of the Nicolae Testemițanu State University of Medicine and Pharmacy, Chisinau, Republic of Moldova, e-mail: andrei.padure@usmf.md, ORCID ID: 0000-0003-4249-9172